

DOI 10.36074/logos-24.11.2023.04

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У РЕГУЛЮВАННІ МОНОПОЛІЙ

Парфьонова Олена Дмитрівна

Студентка 3 курсу 5 групи

Державний торговельно-економічний університет

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:

Болгов В.Є.

Кандидат економічних наук

Державний торговельно-економічний університет

УКРАЇНА

Монополістичним ринком називають той який без ідеальних замінників. Саме в той час, коли на ринку продавці продають продукти різного товарного ринку, це і називається недосконалою конкуренцією, а отже і монополією.

Моделі монополістичних ринків часто ділять на галузі, такі як: ресторани, зернові, одяг, взуття та сфера послуг у великих містах.

Фірма, яка є монополістично конкурентна має наступні характеристики:

- Фірми однакових груп мають один і той самий стимул
- При зміні ціни однією фірмою, інші також змінюють свої ціни
- Маркетинг є невід'ємною складовою, фірми хочуть зробити свій продукт унікальним.
- Має бути менша еластичність попиту
- Багате використання реклами

Основні причини виникнення монополістичних ринків є технології. Основною передумовою виникнення монополії є саме промислова революція кінця XVIII — початку XIX ст.. У цей період відбувалось виникнення нових галузей промисловості та швидкий розвиток виробництва, який і призвів до зародження монополій на ринку праці.

Найбільш поширеним монополістичний ринок стає за часів концепції виробництва. У Парижі в середні 50-х років XIX ст. на заводах Шнейдера-Крьозо працювало до 10 тис. робітників. Хоча найбільш вагому роль відігравали малі промислові підприємства згоди де було 2-4 працівники.

У цей час вступає у дію закон про концепцію виробництва який представляє собою найхарактерніші риси монополізації економіки.

Наступною ознакою виникнення монополій є перетворення індивідуальної капіталістичної власності на гальмо розвитку продуктивних сил.

Деякі монополії виникли внаслідок цілеспрямованих дій держави. Так, голландській та англійській компаніям на початку XVII ст. держава надала виняткове (монопольне) право на торгівлю з Індією. Ці дві компанії існували у формі акціонерних товариств. (1)

Найперше монополізації застаеть сфера обігу. Саме на цьому етапі виникають такі позиції як: картелі і синдикати.

Картель представляє собою об'єднання декількох підприємств однієї галузі виробництва, учасники якого зберігають власність на засоби виробництва і виготовлений продукт, виробничу та комерційну самостійність, але домовляються про частку кожного в загальному обсязі виробництва, ціною, ринках збуту.

Об'єднання ряду підприємств однієї галузі промисловості, учасники якого зберігають власність на засоби виробництва, але втрачають комерційну самостійність називають синдикати.

В той час як настає процес монополізації поширюється і на сферу безпосереднього виробництва, з'являються більш складні форми монополістичних об'єднань.

Наступне об'єднання ряду підприємств однієї або декількох галузей промисловості, учасники якого об'єднують виробництво, збут, фінанси, управління має назву трест.

Диверсифікація пояснюється як проникнення капіталу тієї чи іншої монополії у галузі, які не є пов'язаними зі сферою її діяльності.

Багатогалузевий концерн -це явище представляє об'єднання десятків та сотень підприємств різних галузей промисловості, транспорту, торгівлі, учасники якого втрачають власність на засоби виробництва і виготовлений продукт, а головна фірма здійснює контроль за іншими учасниками об'єднання.

Важливим фактором у процесі монополізації економіки є те, що відбувається створення великих промислових груп на основі майнових і контрактних відносин з дрібними і середніми підприємствами - виробниками та постачальниками окремих деталей, частин складного товару.

До особливостей монополізації економіки в сучасних умовах відносяться її міжнаціональний характер, посилення ролі транснаціональних комітетів (ТНК), посилення монополізації у формі зростаючої централізації капіталу. (2)

Класифікація монополістичних ринків.

Монополізм за умовами функціонування поділяють на два типи: підприємницький та інституційний.

Підприємницьким монополізмом називають розвиток підприємств на основі концепції капіталу та виробництва.

Інституційна монополія пов'язана з нерівністю умов конкуренції, які надає держава для різних її учасників.

За сферою функціонування і причиною виникнення розрізняють **природну, адміністративну та економічну** монополію.

Природна монополія відбиває ситуацію, коли попит на певний товар чи послугу найкраще задовольняється однією або кількома фірмами. Основні функції є особливості технологій виробництва та обслуговування споживачів.

Адміністративна монополія це саме та монополія, котра виникає внаслідок дій держави. Вони діють на ринку як єдиний суб'єкт господарювання між ними немає конкуренції. Державний монополізм є найбільш небезпечним і руйнівним для економічних систем.

Економічна монополія формується на базі закономірностей господарського розвитку. Цей вид монополії відноситься до підприємців котрі зуміли завоювати монополіне становище на ринку.

Також до економічної монополії можна віднести: трест, картель та багато галузевий концерн.

До економічної монополії також відноситься конгломерат та консорціум.

Конгломерат належать одній фірмі і випускають на одній або більше стадіях виробництва різноманітні неконкурентні товари або оперують на сегментах ринку, які не перетинаються.

Консорціум створюється на основі тимчасових угод між кількома банками і виробничими корпораціями для проведення спільних великомасштабних фінансових операцій чи здійснення виробничих проектів (3)

Ще монополії поділяють на:

• Технологічна, та яка проявляється у владі на ринку великих корпорацій, що обумовлена особливостями технології до прикладу у таких галузях як металургія, електроенергетика, транспорт, тобто галузі, де сама технологія робить економічно ефективними лише великі виробництва.

• Інноваційна в основі утворення яких лежать передові технології, НПП, нові форми організації праці або виробництва, що обумовлює значно кращі умови певної фірми на ринку порівняно з іншими.

• Штучна, що утворюється шляхом концентрації господарської діяльності через витіснення конкурентів через демпінг, їх поглинання, об'єднання або ж домовленості.

Найбільш загрозливими для ринку є штучні монополії, так як у їх стратегії стоїть захоплення ринку усіма можливими методами. Так як економічна теорія ділить сучасний ринок на досконалу та не досконалу ринкову структуру, то монополія належить до недосконалої конкуренції. (4)

У високорозвинених країнах з монополізацією ринку починають боротися саме у той момент, коли це реально загрожує проявитися як негативна антиринкова сила. Саме до того ж часу у цих країнах стараються найбільш повно використати всі позитивні сторони інтегрованих товаровиробників.

Південна Корея та Японія є яскравими представниками даного регулювання монополії. Відносно характеристика Південної Кореї, можна сказати що у сучасному ринковому господарстві якраз держава стала фактичним мозковим центром, який забезпечує динамізм та сталість економічного росту.

При порівнянні корейських чеболів то вони мають таку ж структуру як і японські дзайбацу. Даний уряд підтримував зріст національних фінансово-промислових груп шляхом злиття та розширення їх фінансової та виробничої бази. (5)

Монополії, процес монополізації економіки мають істотні негативні наслідки: монополії придушують конкуренцію — важливу рушійну силу економічного прогресу, вони здатні збільшувати прибутки, зменшуючи обсяг випуску продукції і підвищуючи її ціну, схильні до уповільнення науково-технічного прогресу, схильні до хижацького використання природних ресурсів та забруднення довкілля, розорюють малий та середній бізнес, монополізують засоби масової інформації (пресу, радіо, телебачення), за допомогою яких впливають на свідомість населення у необхідному їм напрямку, здійснюють тиск на уряд у пошуках неправомірних пільг та привілеїв тощо. Однак монополії мають і суттєві позитивні риси.

Крім того, ефект "масштабу виробництва" великих підприємств дає змогу їм виробляти дешеву і якісну продукцію. Великі підприємства більш стійкі в умовах криз, що зменшує рівень безробіття і соціальну напругу у суспільстві. (7)

Список використаних джерел:

- [1] БукЛіб: «Причини виникнення і сутність монополій» URL: <https://buklib.net/books/30473/>
- [2] Горун Х.В. та Чирак І. М.. «Ринок монополістичної конкуренції та особливості його функціонування в Україні (на прикладі алкогольного ринку)» URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/30506/1/Горун%20Х._Ф-21.pdf
- [3] Pidru4niki «Класифікація монополій» URL: https://pidru4niki.com/1595021039951/politekonomiya/klasifikatsiya_monopoliy
- [4] ШИФР «Монополізація економіки» "МОНОПОЛІЇ В ЕКОНОМІЦІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ТА РЕАЛІЇ В УКРАЇНІ" URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/5546/monopolizaciya-ekonomiky.pdf>

- [5] “Ринкова економіка» URL:
https://books.google.com.ua/books?id=CHRvFPZwLk4C&pg=PA27&lpg=PA27&dq=керування+монополії+в+копейі&source=bl&ots=zsnlP9C_b9&sig=ACfU3U148dCzabaafWX5HGej_q2yOc5HjA&hl=ru&sa=X&ved=2ahUKEwin19TR7s6CAxXeDRAIHWOZCoQQ6AF6BAgYEAM#v=onepage&q=керування%20монополії%20в%20копейі&f=false
- [6] 한국민족문화대백과사전 «자본주의 경제체제 하의 시장구조가 경쟁상태를 결여하여 하나 또는 소수의 기업이 생산과 시장을 지배하고 있는 상태를 가리키는 경제용어. 사회현상.» URL: <https://encykorea.aks.ac.kr/Article/E0015948>
- [7] StudyFiles Монополія і конкуренція «Позитивні та негативні риси монополій» <https://studfile.net/preview/9737190/>
-